

4. Ustawa z dnia 13 września 2024 r. o Trybunale Konstytucyjnym. *Sejm Rzeczypospolitej Polskiej*. URL: https://orka.sejm.gov.pl/proc10.nsf/ustawy/253_u.htm (date of access: 05.12.2024).

5. Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 października 2024 r. Ts 228/21. *Wolters Kluwer*. URL: <https://sip.lex.pl/orzeczenia-i-pisma-urzedowe/orzeczenia-sadow/ts-228-21-postanowienie-trybunalu-konstytucyjnego-523857990> (date of access: 01.12.2024).

6. o Ústavním soudu : ZÁKON of 16.06.1993 no. 182/1993 Sb. : as of 1 November 2024. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-182/zneni-20241101> (date of access: 03.12.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-19>

ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД ПОКОЛІНЬ ПРАВ ЛЮДИНИ

Лаврсов Олександр Геннадійович

студент магістратури

факультету морського права

Науковий керівник: Достдар Руслана Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри морського та господарського права

Національного університету кораблебудування

імені адмірала Макарова

м. Миколаїв, Україна

Права людини є універсальними та невід'ємними правами кожної особи, незалежно від її раси, статі, національності чи соціального статусу. Їхній розвиток є невід'ємною частиною історії та прогресу людства, відображаючи зміни у соціальних, політичних і економічних умовах світу. Сучасний підхід до прав людини з'явився в результаті тривалої еволюції, яку можна умовно поділити на кілька етапів. Ідея прав людини пройшла через багато фаз розвитку, від їх обмеженого розуміння в давнину до всеохоплюючого і глобального визначення в сучасності.

Дослідження еволюції поколінь прав людини дозволяє краще зрозуміти, як розвиваються юридичні концепти і як міжнародна спільнота намагається адаптувати правовий порядок до нових викликів, що виникають у світі. Це також важливий крок у напрямку забезпечення прав і свобод кожної людини, оскільки нові покоління прав з'являються у відповідь на глобальні зміни, зокрема на розвиток технологій,

боротьбу з екологічними катастрофами, нові форми соціальних нерівностей та політичних конфліктів.

В різний час вагомий внесок у дослідження поколінь прав людини зробили такі науковці як: І. В. Арістова, В. В. Гайтан, І. Й. Магновський, В. В. Шевчук, Л. С. Березовенко, О. О. Гаврилов, В. О. Копилов, Б. А. Кормич, Т. А. Костецька та інші.

В історії прав людини виділяють кілька поколінь, кожне з яких відповідає певному етапу розвитку міжнародної правової думки та практики. Перше покоління зосереджується на громадянських і політичних правах, які є основою для захисту свободи і гідності людини. Друге покоління прав людини відображає соціальні, економічні та культурні права, що гарантують доступ до базових умов для життя та розвитку особи. Третє покоління прав людини охоплює колективні права, такі як право на мир, право на сталий розвиток та на здорове навколишнє середовище. В останні десятиліття формується ідея четвертого покоління прав людини, що включає в себе питання, пов'язані з новими технологіями, біоетикою та глобалізацією.

Права людини забезпечують гідне існування людини у країнах, які взяли за основу суспільного договору принципи етичного ставлення до людини. Впровадження цих норм стало результатом багатьох помилок і еволюції європейської цивілізації. Людська емпатія, розвиток філософії і науки спонукали політичних діячів змінювати свою внутрішню політику. Права людини постійно розширювались, по мірі розвитку соціальних і культурних відносин. Перше покоління – право на свободу думки, совісті і релігії, на рівність перед законом постало в результаті багато столітньої еволюції культури, економіки і науки європейського і американського суспільств.

Постійні потрясіння, голод, хвороби, війни, стимулювали європейців постійно шукати шляхи для подолання проблем. В свою чергу цей пошук дав плоди у вигляді еволюції всіх сфер суспільних відносин, і привів до формування нових соціальних груп та організацій. Наприклад, починаючи з XVI століття об'єднання торговців – Гільдії – вибороли собі право на самоврядування і стали впливати на управління державою через фінансування королівської казни.

Філософи досліджували поняття моральності, волі, розуму, що лягли в основу юридичної етики. Вчені і винахідники розширювали кордони розуміння світу і впроваджували технології, такі як друкарський станок Гутенберга, без якого не існувало б жодної юридичної монографії. Нові соціальні класи ждали більших прав і це бажання втілювалось у активну громадську діяльність і лобіювання своїх інтересів через такі установи як палата громад у Великобританії. Всі ці процеси створили нові суспільні норми, які втілились у перше покоління прав людини [1, с. 79].

Друге покоління прав людини фокусується на соціальних, економічних і культурних правах, які мають на меті створення умов для забезпечення матеріального благополуччя та розвитку особистості. Історія розвитку цієї категорії прав припадає на XVIII–XX століття. Великий внесок в їх розвиток внесла промислова революція, яка розпочалася в Англії у другій половині XVIII століття. Мануфактурні виробництва були замінені фабриками, а працівники цих фабрик стали основною рушійною силою економіки. Усвідомлення власної важливості і бажання захистити себе спонукало робітників об'єднуватись у профспілки і вимагати кращих умов праці. Право на працю, на винагороду, на гідні умови праці, на справедливую оплату, на розумне обмеження робочого часу та інші права, втіленні згодом у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, з'явилися як результат зміни структури суспільства [2, с. 22].

Третє покоління прав людини почало розвиватися з кінця XIX століття, через ідею колективних прав. Це права народів, націй, етносів, національних і релігійних меншин. С початку XX століття народи домініонів Британської імперії почали проголошувати власну незалежність. Усвідомлення народів себе як акторів міжнародних правовідносин, спонукало їх до активних політичних дій. Права людини цього періоду закріплювались в конституціях незалежних держав. Особливо важливим правом цього періоду стало право на самовизначення народів. Перша та Друга світова війна поставила під загрозу це право, але на щастя воно відновилося після перемоги сил демократії, у чисельних міжнародних документах.

Але перед людством постають нові виклики. Розвиток інформаційних та біологічних технологій спонукає вчених правників розробляти нові концепції прав людини. Наприклад, право на одностатеві шлюби, право на евтаназію, право на доступ до інтернету, право бути забутим, право на розпорядження власним геномом, тощо. В умовах розвитку штучного інтелекту незабаромстане питання надання прав цифровим істотам. Ці права можна відносити до четвертого покоління прав людини. Розвиток технологій значно випереджає розвиток правової доктрини, і це призводить до формування правового вакууму. Тому дуже важливо швидко реагувати на нові виклики, інакше ми може опинитися в ситуації, яку Джордж Оруелл не міг уявити [3, с. 5].

Таким чином, вивчення історії поколінь прав людини є важливим для розуміння того, як права людини еволюціонували і як вони повинні змінюватися в умовах сучасних викликів. Цей процес є не лише юридичним, але й етичним і моральним завданням для міжнародної спільноти. Права людини є надбанням всього людства – ці права повинні еволюціонувати разом з наукою, культурою і соціумом.

Література:

1. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини: навч.-метод. посібник / за ред. завідувача кафедри міжнародного та європейського права О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 168 с.
2. Фергюсон Ніл. Цивілізація. Як Захід став успішним / пер. з англ. В'ячеслав Циба. К.: Наш формат, 2018. 488 с.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
4. Магновський І. Й., Шевчук В. В., Березовенко Л. С. Права людства як права третього покоління: виклики сучасності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2024. № 1. С. 75-83.
5. Барабаш О.О., Яцків Д.В. Інформаційні права як складова четвертого покоління прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 27-31.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-463-7-20>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОБОТИ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Макішвілі Софія Михайлівна

студентка

*Науковий керівник: **Гаращук Ілона Володимирівна***

кандидатка юридичних наук,

старша викладачка кафедри державного будівництва

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Як відомо, російсько-український військовий конфлікт супроводжується численними війсьними злочинами, серед яких порушення людських прав. Захист прав людини в умовах воєнного стану є одним з головних завдань Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений), особливо для такої вразливої категорії як військовополонені. У ході широкомасштабної збройної агресії проти України, за час воєнних дій військовополонені були захоплені обома супротивними сторонами. Водночас існує суттєва